



1914 YILINDA OSMANLI JANDARMA TEŞKİLATINDA MUHASEBE UYGULAMALARINA YÖNELİK BİR İNCELEME

Ömer Yazan *

Öz

1914'te Osmanlı İmparatorluğu'nun jandarma alay, tabur ve bölüklerinde hesap memurlarının seçimi, görevlendirilmeleri ve terfi işlemleri için bir nizamname hazırlanmıştır. Aynı yıl jandarma personelinin maaşları ve maaş kesintilerine yönelik muhasebe işlemlerini düzenleyen bir talimatname yayınlanmıştır.

Bu çalışmada ilgili nizamname ve talimatname içerik açısından değerlendirilmiştir. Özellikle talimatnamede bahsedilen muhasebe işlemleri, hesaplar ve belgeler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu sayede Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Jandarma Teşkilatı'nın muhasebe işlemlerine yönelik bir fikir verilmesi amaçlanmıştır. Osmanlı askeri muhasebe uygulamaları özellikle de Osmanlı Jandarma Teşkilatı'nın muhasebe uygulamaları yeterince incelenmemiştir. Bu sebeple çalışma alanına bir katkı sağlama iddiasındadır.

Anahtar Kelimeler: Jandarma Teşkilatı, Askeri Muhasebe, Askeri Hesap Memurları, Maaş Ödemeleri, Maaş Kesintileri

Jel Kodları: M41, M48, M49

A REVIEW ON ACCOUNTING PRACTICES OF OTTOMAN GENDARMERIE IN THE YEAR OF 1914

Abstract

In 1914 a regulation had been prepared for selection, tasking and promotion processes of the accountants in gendarmerie regiments, battalions and troops of Ottoman Empire. In the same year, a by-law regulating the accounting transactions for gendarmerie personnel's salaries and payroll deductions, had been published.

In this study, related regulation and by-law have being evaluated contextually. Especially accounting practices, accounts and documents having been mentioned in by-law, have been examined in detail. Thus, it is aimed to give an opinion for Gendarmerie's accounting transactions in the last period of Ottoman Empire. Ottoman military accounting practices, especially Ottoman Gendarmerie's accounting practices, haven't been examined sufficiently. Therefore this study asserts to provide a contribution to its field.

Keywords: Gendarmerie, Military Accounting, Military Accountants, Salary Payments, Payroll Deductions

Jel Codes: M41, M48, M49

GİRİŞ

Tanzimat'ın ilanından hemen sonraya tarihlenen dönem olan 1839 yılı sonrasında adı sonradan jandarma olarak değiştirilecek olan zaptiye örgütünün kurulması için ciddi çalışmalar yapılmıştır (Özcan, 2013). 15 Şubat 1846'da Zaptiye Müşiriyeti kurularak iç güvenlik ve asayiş birimleri tek merkezde toplanmıştır (Sönmez, 2009:165). 21 Haziran 1859 tarihli bir nizamname ile Askeri Zaptiye adıyla kolluk görevlerini yürütmek amacıyla bir teşkilat kurulması gündeme gelmiş, 15 Nisan 1880 tarihinde çıkarılan bir nizamname ile ise Fransız Jandarma Teşkilatı örnek alınarak Seraskerlik makamına bağlı ve ismi zaptiye yerine artık jandarma olarak anılacak olan yeni bir yapılanmaya gidilmiştir (Efe, 2016:585).

1914 yılında “*Memleketin menfaat veya mazarratına müteallik hiçbir şey yoktur ki jandarmalar onunla alakadar olmasın.*” ifadesi ile önemi vurgulanan Osmanlı jandarması

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Aksaray/TÜRKİYE, omeryazan@aksaray.edu.tr



merkezi iktidar ile taşra arasındaki en önemli aracı kurumlardan biri olarak görülmekte ve otoritenin taşrada cisimleşmiş hali olarak değerlendirilmektedir. 1914 yılında savaşta ihtiyaç duyulan insan kaynağının temini için normalde Dâhiliye Nezareti'nin emrinde olan jandarma erlerinin üçte ikisi ve subaylarının yarısının savaş sonunda görevlerine iade edilmek üzere Harbiye Nezareti'nin emrine verilmesi kararlaştırılmış olduğundan teşkilat taşradaki asayiş sorunlarıyla baş etmekte yetersiz kalmıştır. 1912'de 32.441 kişilik mevcudu bulunan teşkilata 1914-1918 döneminde cepheye sevk edilenlerle birlikte toplam 250.000 kişi kaydedilmiştir. Cepheye gönderilmeyip kolluk görevlerini yürüten askerlerin ise harbin başlangıcında eşkıyadan daha kötü teçhizat olanaklarına sahip olduğu ifade olunmuştur. (Beşikçi, 2010:159-161). Bununla birlikte Jandarma Teşkilatı'nın Birinci Dünya Savaşı yıllarında yeniden yapılanma sürecine girdiği anlaşılmaktadır. Bu durumu vurgulayan Beşikçi (2010:170), teşkilatın savaş yıllarındaki yeniden yapılanma çalışmalarının bir sonucu olarak Milli Mücadele döneminde askere alma ve firarilerle mücadele konularında önemli hizmetler vermiş olduğunu vurgulamıştır. Jandarma Teşkilatı'nın harp yıllarındaki dönüşümü muhasebe faaliyetlerine yönelik düzenlemeler incelendiğinde de görülebilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük harbe yeni katıldığı bir dönemde, jandarma bölük, tabur ve alaylarında görev yapacak hesap memurlarının nasıl seçileceğini, görevlerini, terfi kademelerini ve terfi şartlarını tanımlayan “**Jandarma Hesap Memurlarının Suret-i Kabul ve İstihdam ve Terfilerine Dair Nizamname**” Hicri 3 Safer 1333, Rumi 8 Kanun-u Evvel 1330 (21 Aralık 1914 Pazartesi) tarihinde çıkarılmıştır. Nizamname Sultan Mehmed Reşad, Sadrazam ve Hariciye Nazırı Mehmed Said, Şeyhülislam ve Evkaf-ı Hümayun Nazırı Hayri, Dahiliye Nazırı ve Harbiye, Bahriye ve Maliye Nazırları Vekili Talat, Adliye Nazırı ve Şurayı Devlet Reisi Vekili İbrahim, Nafia Nazırı Abbas, Maarif Nazırı ve Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili Ahmed Şükrü ile Ticaret ve Ziraat Nazırı Ahmed Nesimi'nin imzalarını taşımaktadır. Nizamnamenin icrasına Harbiye Nazırı yetkili kılınmıştır (TBMM, 1914 a:11). Söz konusu nizamname Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesi'nde 73-3147 kayıt numarası ile yer almakta, ayrıca TBMM e-kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Kaynaklar bölümünde 197306526 kayıt numarası ile bu nizamnameye ulaşılabilmektedir.

1914 yılında, jandarma hesap memurlarınca personelin maaşlarının nasıl hesaplanacağına yönelik işlemleri düzenleyen bir talimatname de yayınlanmıştır. “**Jandarma Maaş Muhassasatıyla Mesarifine Vuku Bulacak Tediye Hususunda 330 Senesinden İtibaren Jandarma Tabur ve Bölükleriyle Mal Sandıklarınca Olunacak Muameleyi Mübeyyin Talimatnamedir.**” ismiyle yayınlanan bu düzenleme TBMM Kütüphanesi'nde YER:73-467 DEM:73-1060 kayıt numarası ile, TBMM e-kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Kaynaklar bölümünde ise 197301060 kayıt numarası ile yer almaktadır. Talimatnamede jandarma personelinin maaş ödemeleri ve maaşlarından yapılacak kesintilere ilişkin usul ve esaslar tanımlanmakta, tahkik bordrosu, tevziat bordrosu, tediye emri, tahsilat müzekkeresi ve maaş tevzi defteri gibi belge ve defterlerin şekil şartları ve hazırlanma biçimleri hakkında açıklamalarda bulunmaktadır.

Söz konusu nizamname ve talimatnameler, Osmanlı İmparatorluğu'nda son dönem askeri muhasebe uygulamaları hakkında bilgi vermeleri açısından önem arz etmekte olup çeşitli belge örnekleriyle birlikte çalışmanın takip eden bölümlerinde incelenmiştir.



1. JANDARMA HESAP MEMURLARININ GÖREVLENDİRİLME VE TERFİLERİNE İLİŞKİN NİZAMNAMENİN İNCELENMESİ

1914 yılında Jandarma hesap memurlarının altı farklı kadro ile istihdam olunduğu görülmektedir. Bunlar en alt kademededen başlayarak sırasıyla; bölük kâtabi, tabur kâtabi muavini, tabur katibi, idare emini muavini, idare emini ve idare müdürü şeklinde belirlenmiştir. Bu kadrolarda görevlendirilecek personel askeri kaynaklardan temin edilmekte olup bölük kâtabi küçük zabıt, tabur kâtabi muavini, tabur katibi ve idare emini muavini zabıt, idare emini ve idare müdürü ise ümera sınıflarından seçilmektedir. (TBMM, 1914 a:2)

1.1. Hesap Memurlarının Seçimi

Bölük kâtipliği jandarma hesap sınıfının en alt basamağı olmakla birlikte diğer kademelere terfi yoluyla yükselme ihtimali bulunması dolayısıyla önemle ele alınmalıdır. Bölük kâtipleri; otuz yaşını geçmemiş olan görevine bağlı ve geçmişte görevi suiistimali görülmemiş, intizamlı, hesap memurluğu yapabilecek kabiliyette olan, jandarmada üç yıl hizmet etmiş ve bu sürenin en az bir yılını alay, tabur veya bölüklerin hesap birimlerinde görev yaparak geçirmiş başçavuş veya bir sene çavuş rütbesinde bulunanlar arasından seçilmektedir. Ancak bu personelden rüştiye derecesinde eğitim almış olanlar üç senelik sürenin dolması beklenilmeden de görevlendirilebilmektedir (TBMM, 1914 a:3).

Alay kumandanları her üç ayda bir bölük kâtipliği için yapılan başvuruların evrakını ve bölük kâtabi ihtiyacını mıntika müfettişliğine göndermektedir. Müfettişliğin denetiminde bir komisyon vasıtasıyla yapılacak sınav sözlü ve yazılı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. *Dört işlem, bayağı kesir, ondalık kesir ve jandarma teşkilatının hesap evrakı ve diğer yazılı düzenlemeleri ve işlemlerine yönelik konulardan* sözlü ve yazılı olarak üçer soru sorulmakta olup verilen yanıtların değerlendirilmesinde dikkat çekici bir yöntem kullanılmaktadır (TBMM, 1914 a:4-5).

Toplam 45 puan üzerinden değerlendirilen sınavın sözlü kısmı 30 yazılı kısmı ise 15 puandan oluşmakta, sözlü olarak sorulacak 3 soru sırasıyla 15, 10 ve 5 puan üzerinden, yazılı olarak sorulacak üç soru ise sırasıyla 7, 5 ve 3 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Kâğıtlar komisyonun her bir üyesi tarafından bağımsız ve birbirlerinden gizli olarak değerlendirilmekte ve üyelerin her yanıt için verecekleri notun ortalaması alınarak o yanıtın kesin sonucu takdir edilmektedir. Sınavın sözlü ve yazılı bölümlerinin her birinden 15 ve üstü puan alınması gerekmektedir. Yeterli puanın alınmadığı bölüm için 1 ay içinde başvurularak yeniden sınava girilebilmekte yine başarısız olunması halinde ise 1 yıl içinde yeni bir sınava başvuru engellenmektedir. (TBMM, 1914 a:5)

Sınav evrakı komisyon üyelerince mühürlenerek komisyon başkanı tarafından mıntika müfettişlerine gönderilmektedir. Mıntika müfettişleri başarılı adayların görev yerlerine tayin işlemlerini yönetmektedir. Bölük kâtipleri normal koşullarda kendi mıntikalarında görev yapmakla birlikte ihtiyaç doğrultusunda başka mıntikalara da görevlendirilebilmektedir (TBMM, 1914 a:6)

1.2. Hesap Memurlarının Görevlendirilmeleri ve Terfi İmkânları

Bölük kâtipleri bölüklerine ilişkin emirleri uygulamakla, kayıt ve hesap işlemlerini yapmakla memur olup bölük kumandanına karşı sorumludur. Görev tanımları sadece bununla



ibaret olan ilgili personel hesap sınıfına ait olduklarının anlaşılması için apoletlerine dört beyaz şerit takmaktadır (TBMM, 1914 a:7).

İki yıl bölük kâtipliğinde bulunan düzgün bir sicili olan ve liyakatine karar verilen bölük kâtipleri, jandarma zabıt kâtipliğindeki bir devreyi başarı ile tamamlamaları halinde tabur kâtip muavinliğine terfi olunur. Bu kademedeki 3 yıl boyunca düzgün bir sicil ile hizmette liyakat gösterenler ise tabur kâtipliğine atanır (TBMM, 1914 a:7).

Tabur kâtipliğinde 3 yıl görev yapmış olup mesleki liyakate sahip düzgün sicili olan personel *mülki teşkilat, askeri teşkilat, jandarma teşkilatı, muhasebe-i umumiye kanunu, mülki ve askeri kanunlar ile ilgili diğer yasal düzenlemeler, idari ve mali işlemlere yönelik düzenlemeleri* kapsayan konularında yapılacak olan bir sınavdan başarılı olmaları halinde idare emini muavinliğine tayin olunmaktadır. İdare emini muavinliğinde 4 yıl başarı ile görev yapanlar idare emini muavinliğine, bu kademedeki 3 yıl süreyle hizmetlerini ifa eden ve emsalleri arasında öne çıkan personel ise binbaşı rütbe ve maaşına karşılık gelen idare müdürlüğüne terfi olunmakta, bu görevde 5 yıl hizmet eden personelin maaşı 300 kuruş artırılmaktadır (TBMM, 1914 a:7-9)

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndaki mağlubiyetini ilanından yaklaşık 2 ay kadar önce Hicri 26 Zilkade 1336, Rumi 2 Eylül 1334 (2 Eylül 1918) tarihinde padişah Mehmed Vahidettin, Sadrazam ve Maliye Nazırı Vekili Mehmed Talat, Şeyhülislam ve Evkaf-ı Hümayun Nazırı Vekili Musa Kazım, Harbiye Nazırı ve Bahriye Nazırı Vekili Enver, Dahiliye Nazırı İsmail, Hariciye Nazırı Ahmed Nesimi imzası ile yukarıdaki nizamnamenin 11. maddesinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Dâhiliye nazırının icrasına yetkili kılındığı bu değişikliğe göre bölük kâtiplerinin jandarma zabıt mektebinin bir devresine iştirakleri sağlanacak, 2 yıl bölük kâtipi olarak görev yapan ve mektepteki devresini başarı ile tamamlayanlar tabur kâtip muavinliğine terfi edebileceklerdir (TBMM, 1914 a:12).

2. JANDARMA PERSONELİNİN MAAŞLARININ HESAPLANMASI, YAPILAN KESİNTİLER VE ÖDEMELERE İLİŞKİN KAYITLAR VE KULLANILAN BELGELERE YÖNELİK TALİMATNAMENİN İNCELENMESİ

1914 yılında “**Jandarma Maaş Muhassasatıyla Masarifine Vuku Bulacak Tediye Hususunda 330 Senesinden İtibaren Jandarma Tabur ve Bölükleriyle Mal Sandıklarınca Olunacak Muameleyi Mübeyyin Talimatname**” ile jandarma taburlarının ve tabur bünyesinde bulunan Efrad-ı Cedide mekteplerinin her türlü maaş ve masraf ödemelerinin mal sandıklarınca yapılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda kullanılan tahkik bordosu, tediye emri, tahsilat müzekkeresi ve maaş tevzi defteri gibi belgelerin nasıl hazırlanacağına ilişkin talimatnamede belirtilen usul ve esaslar ile belge örnekleri çalışmanın bu kısmında ele alınmaktadır.

Belge örnekleri incelendiğinde jandarma personelinin maaşlarından *Harp Vergisi, Hicaz Demiryolu (Menfaatine) Senet Esmanı, Debboy Tevkifatı ve Adliye Tevkifatı* adı altında çeşitli kesintilerin yapıldığı dikkat çekmektedir.

Harp Vergisi 13 Ağustos 1912 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar yürürlükte kalmış olup savaş esnasında açığa çıkan olağanüstü giderleri karşılamak amacıyla çıkartılmıştır. Bu uygulama ile 300 kuruşun üzerindeki her türlü maaş ve yardım bedeli üzerinden %3 vergi alınacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte devlet memurlarının harcırah tutarları üzerinden %5 veya %10 kesinti yapılacağı da yine aynı düzenleme içinde ele alınmıştır (Arslan, 2016:76).



Hicaz Demiryolu 1900-1908 yılları arasında inşa edilmiş, Medine'ye kadar olan bölümü 1.303 km olan hat 1908 yılı içinde Hayfa'ya kadar uzatılarak toplam 1.464 km uzunluğa ulaşmıştır (Çetin, 2012:109). “*Borçsuz ve faiz ödemesiz, tamamlandığında kâra geçen tek demiryolu projesi*” olarak tanımlanan Hicaz Demiryolu'nun inşaat maliyetlerinin %22'lik bölümü resmi kağıt, evrak ve ilmühaberler yoluyla finanse edilmiştir (Albaraka Türk, 1999: 13). Söz konusu demiryolu inşaatının finansmanının büyük bölümü ise Ziraat Bankası kaynakları ve yapılan bağışlardan elde edilmiştir. Ordu görevlilerinin en yüksek rütbeli subaydan en alt kademedeki askere kadar katıldıkları bilinen bağış kampanyası içinde (Çetin, 2012:111, 115) elbette jandarma personeli de bulunmuş, nakden veya maaşlarından yapılan kesintilerle projeye destek olmuşlardır. İnşa sürecinde askeri personelin bedenen de çalıştığı bu projede görev alan erlere ücret ödendiği gibi bir yıl erken terhis olmaları da sağlanmıştır. Toplam maliyeti 4.558.000 lirayı bulan Hicaz Demiryolu'na 1918 yılına kadar şube bağlantılarının yapıldığı bilinmekte olup bu bağlantılarla hattın toplam uzunluğu 1.900 km'yi aşmıştır (Albaraka Türk, 1999: 14-16). Çetin (2012:122) çalışmasında Hicaz Demiryolu menfaatine olarak çıkarılan bir kısım senet vb. kıymetli evraka dikkat çekmektedir. Mukavelename ve kontrato kâğıtları, akçe mübadelesi, tapu hasılatı, sigara paketleri tabı, maaş senetleri ve projede çalışan şirketlerden alınan %1'lik yardımların sayıldığı bu tip finansman araçlarının varlığı jandarma personelinin “*Hicaz Demiryolu Menfaatine Senet Esmanı*” adı altında 1914 yılı itibariyle hala ödemekte olduğu maaş kesintisi tutarlarına işaret ediyor olmalıdır.

Jandarma alaylarının elbise, eyer takımı vb. ihtiyaçlarının temini için ülke genelinde 5 merkezi askeri depo (*debboy*) oluşturulmuştur. Bunlar Dersaadet Debboy-u Umumiyesi, Aydın Debboy-u Umumiyesi, Beyrut Debboyu, Trabzon Debboyu ve Bağdat Debboyu olarak belirtilmektedir. Askeri depo bulunan mahallerde depo memurları tarafından elbise, eyer takımı ve hayvan ihtiyacı mal sandıklarından makbuz mukabilinde edinilmektedir. Hicaz Vilayeti, Yemen Vilayeti ve Asir Sancağı için 1914 yılında askeri depolar kurulamamış olup burada görev yapan birliklerin Hicaz veya Yemen jandarma alaylarına başvurmaları, ihtiyaçların alay heyetleri tarafından senet makbuzu mukabilinde mal sandıklarından alınabileceği ifade edilmiştir (TBMM, 1914 b:8-9).

Jandarma personelinin maaşlarından *adliye tevkifatı* adı altında 1/15 oranında bir kesinti yapıldığı görülmektedir. Bu kesintinin diğerlerinden farklı olduğu adı geçen talimatnameden de anlaşılmaktadır. Zira çalışmanın ileriki bölümlerinde ele alınacak olan ve talimatnamenin personele askeri birlikte görev yaptığı süre ile orantılı maaş ödenmesi ve bu maaştan kesinti yapılmasını düzenleyen kısmında, emekli aylığı, harp vergisi gibi kesintilerin maaş ile orantılı olarak yapıldığı ancak adliye tevkifatının tam maaş üzerinden hesaplandığı belirtilmektedir. Jandarma personelinin aynı zamanda kolluk görevlerini de yürütmesi sebebiyle bir kısım adli işlemlerden kaynaklı ek bir maaş ödemesinin yapılmış olabileceği düşünüldüğünde söz konusu ek ödeme üzerinden bir kesinti yapılmış olması konusu anlaşılabilir. Ancak yine çalışmanın takip eden bölümlerinde incelenecek olan bordro ve diğer belgelere bakıldığında personele yapılan maaş vb. ödemelerinin yer aldığı kısımda adli işlemlerden kaynaklı bir ek ödeme kalemi görülememektedir. Ancak maaş tutarı dâhilinde ele alınmış olması mümkün olan bu ödeme üzerinden her koşulda tam maaş esasıyla kesinti yapılıyor olması ise bu kesintinin merkezi yani maliyece doğrudan yapılmış olabileceğine işaret etmektedir. Adliye tevkifatı, jandarma personelinin daha önceden almış olduğu adli para cezalarının taksitler halinde maaş tutarından tahsil edilmesi şeklinde de yorumlanabilir ki bu durum brüt maaş tutarı içinde bir adli kalem olmayışının izahı olabilir. Buna karşın yukarıdaki fikirleri destekleyecek şekilde ilgili döneme ilişkin bir veriye ulaşamamıştır.



2.1. Muhassasat Tahkik Bordrosu

Ümera ve erkân sınıfından neferine kadar jandarma personeline yapılacak olan maaş vb. ödemeler ile bu ödemeler üzerinden yapılacak kesintilerin bir arada ve topluca incelenebildiği muhassasat tahkik bordrosunda personel maaşları üç grupta ele alınmıştır. Tablo 1’de Osmanlıca orijinal belgenin birebir transkripsiyonu biçiminde sunulan tahkik bordrosu incelendiğinde birinci grupta yüksek rütbeli subaylar olan ümera ve erkanın yani *alay kumandanı*, *tabur kumandanı*, *idare emini* ve *tabur katibinin* maaş ve kesintilerinin yer aldığı görülmektedir. İkinci grupta *sivari zabıtları* olarak *bölük kumandanı*, *mülazım-ı evvel* ve *mülazım-ı sanilere* ait, üçüncü grupta ise piyade sınıfından *serçavuş*, *çavuş*, *onbaşı* ve *erlere* ait maaş ve kesintiler hesaplanmaktadır. Bu hesaplamanın bütçenin 4. faslında sırasıyla 1, 3 ve 4. maddelere dayanılarak yapıldığı belirtilmiştir (TBMM, 1914 b:13)..

Tablo 1’de görüldüğü üzere muhassasat tahkik bordrosunda personelin maaş tutarları ve yiyecek-içecek bedellerinin (*tayınat*) yanında yapılacak kesintiler de belirtilmiştir. Maaş tutarlarının %10’u ve harcırah tutarlarının %5’inin kesilmesinin yanında *Harp Vergisi* ve *Hicaz Demiryolu Senet Esmanı*’nın ödenebilmesi için de bir kısım kesintiler hesaplanmakta ve maliyece bu tutarlar gelir olarak kayda alınmaktadır. Personelin elbise, eyer takımı (*debboy tevkifatı*) ve hayvan ihtiyacının giderilmesine (*hayvan tevzii*) ve *adliye tevkifatına* yönelik tutarlar ise maliyece emanet olarak kayıt altına alınacak tutarları ifade etmektedir.

Tahkik bordrolarına bağlı olarak liva dâhilindeki her bir kazada yer alan jandarma bölüklerinin bir aylık istihkaklarının bedelleri de ayrıca raporlanmaktadır. Tahkik bordroları bir aylık toplam maaş ve masraf tutarlarını gösterecek şekilde her ayın yirminci günü iki nüsha olarak hazırlanmakta, tabur kumandanı, bölük kumandanı, tabur kâtibi ve taburun mülazımı tarafından mühürlenmektedir.

2.2. Jandarma Muhassasatına Mahsus Tediye Emri

Hazırlanan tahkik bordroları doğrultusunda taburlara bağlı kaza bölüklerine ödenmesi gereken tutarlar için ilgili jandarma taburunca tediye emri düzenlenmektedir. Üç nüsha olarak düzenlenen bu belgenin birinci nüshası tabura, ikinci nüshası liva veya vilayet muhasebesine üçüncü nüshası ise defterdar veya muhasebeci tarafından kazadaki mal müdürüne hitaben yazılmakta olup ikinci nüshaya eklenerek verilmektedir. Belge defterdar veya muhasebecinin mühründen sonra parayı alacak bölüğe gönderilmek üzere tabura iade olunmaktadır (TBMM, 1914 b:4-5).

Tablo 2’de yukarıda belirtilen tediye emirlerine örnek olması açısından ikinci nüshanın Osmanlıca orijinal belgeden transkripsiyonu yer almaktadır. Personelin maaş ve masraflarına ilişkin ödeme yapılacak brüt tutarların para ve kuruş cinsinden ifade edilmesiyle başlayan belgede bu tutardan yapılacak kesintiler iki grup halinde ve kalem kalem belirtilmektedir. Maliyece gelir olarak kaydedilecek olan emeklilik aylığı kesintisi (*aidat-ı tekaüdiye*), harp vergisi ve Hicaz Demiryolları senet bedeli (*senet esmanı*) kesintileri ilk grubu oluşturmaktadır. İkinci grup kesintiler olarak ise maliyece emanet kaydedilecek olan askeri depolardan edinilmesi gereken elbise, eyer takımı vb. bedelleri (*debboy tevkifatı*), binek veya taşıma amaçlı hayvan dağıtımı (*hayvan tevziatı*) ve *adliye tevkifatları* belirtilmektedir. Bu yolla jandarma bölüklerine ödenmesi gereken net tutarlar hesaplanmaktadır.

Belgede sırasıyla tabur kumandanı olarak yüzbaşı rütbeli bir jandarma subayı, muhasebeci veya defterdar ve tabur kumandanının tasdiki yer almaktadır. Belgenin sol



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>



sütununda yapılacak olan ödemenin bütçenin hangi fasıl ve maddesine göre olduğunun belirtilmesi ve tutarların para ve kuruş cinsinden yazılarak toplam tutarın ifade edilmesi için ayrılmış dört sütunluk bir bölüm yer almaktadır.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>



NEV'-İ MESARİFAT	MA KISTELYEVM MEVCUDU		Madde	Füsil	TEVKİFAT							İTASI			MA TEVKİFAT TAHKİKAT			
	İkinci Sınıf	Nefer Birinci Sınıf			MALİYECE EMANET KAYD EDİLECEK OLAN				MALİYECE İRAD KAYD EDİLECEK OLAN			Yekun Tevkifat	Masarifat	Maas ve Tayinat	Yekun	Masarifat	Maas ve Tayinat	İcmal
					Adliye Tevkifatı	Hayvan Tevzii olup Tabura Gönderilecektir	Elbise ve Eyer Takımı Tevkifatı olup Debboya Gönderilecektir	Yekun	Hicaz Demiryolu Senet Esmamı	Harp Vergisi	Fark-ı Muhassasat Maas Yüzde Onu Harcırâh Yüzde Beşi							
Ümera ve Erkan Maaşı Alay Kumandanı Tabur “ İdare Emini Tabur Kâtibi Yekûn Süvari Zabitanı Maaşı Bölük Kumandanı Mülazım-ı Evvel “ Sani Yekûn Piyade Efradı Maaşı Serçavuş Çavuş Onbaşı Neferat Yekun İlh Yekûn-u Umumi			1	4														
			3	4														
			4	4														

Tablo 1: Muhassasat Tahkik Bordrosu

Kaynak: TBMM, 1914 b:13



2.3. Tahsilat Müzekkeresi

Bu belgede, tahkik bordrosu doğrultusunda hazırlanacak tediye emirlerinde gösterilecek kesinti tutarlarının maliyece gelir veya emanet yazılacak kısımları ayrıntılı olarak belirtilmekte ve bir üst makama sunulmak için düzenlenmektedir. Tahsilat müzekkereleri tabur kumandanları tarafından mühürlenerek tediye emri ile birlikte liva veya vilayet mal sandıklarına verilmektedir (TBMM, 1914 b:5).

Tablo 3’de Osmanlıca orijinal belgenin transkripsiyonu olan bir tahsilat müzekkeresi örneği sunulmaktadır. Belgenin en üst bölümünde evrak kayıt numaraları ile birlikte tahsilat müzekkeresinin muhatabı olan jandarma birliğinin kaza ve bölük, sancak ve tabur, vilayet ve alay bilgileri yer almaktadır. Belgede sunulacak tutarlar iki gruba ayrılmış olup bunlardan birincisi personelin maaşından kesilip maliyece gelir kaydedilecek olan emeklilik aylıkları kesintileri (*aidat-ı tekaüdiye*), harp vergisi ve Hicaz Demiryolu senet bedelleri tutarlarıdır. İkinci grup kesinti ise çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde de bahsedilen askeri depolardan sağlanacak aynı gereçlerin bedelleri (*debboy emaneti*), hayvan edinimi (*hayvan tevzii*) ve *adliye tevkifatı*dır. İki grup kesintinin toplam tutarları önce gruplar bazında sonra genel kesinti tutarı olarak belgede sunulmaktadır.

Tahsilat müzekkeresi ilgili jandarma birliği kumandanının imzasını taşımakta olup iki nüsha olarak düzenlenmektedir.

Tablo 3: Jandarma Kıtaatından Verilecek Tahsilat Müzekkeresi

CİLD	KAZA VE BÖLÜĞÜ	SANCAK VE TABURU	VİLAYET VE ALAYI		VARAK
					Kimin Tarafından Teslim Edileceği
		<u>Beyanı</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>	
İrad Kaydı Lazım gelen	Aidat-ı Tekaüdiye			Suret İradı
	Harp Vergisi			
	Hicaz Demiryolu Menfaatine Mahsus			
	Sened Esmanı			
.....	Yekûn	——			
Emanet Kaydı Lazım gelen	Debboy Emaneti			
	Hayvan Tevzii			
	Adliye Tevkifatı			
	Yekûn	——		
		Yekûn	——	——	
Balada muharrer.....kuruşparanın Liva/Vilayet Mal Sandığına ait olduğu					



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>



aksamı irad kaydı lazım gelir. Fi SeneKumandanı

Kaynak: TBMM, 1914 b:20



2.4.Maaş Fazlalıklarının Mal Sandıklarına İadesi

Jandarma personelinin görev yeri değişimlerinde geçen süre zarfından oluşacak maaş fazlalıklarının nasıl hesaplanacağına ve nasıl iade edileceğine ilişkin hususlar talimatnamede bir örnek vasıtasıyla ele alınmıştır (TBMM, 1914 b:6). Buna göre her ayın 20'sinde maaşı ödenecek olan ve brüt maaşı 300 kuruş olarak belirlenen bir jandarma subayının emeklilik aylığı kesintisi 30 kuruş (%10) olarak hesaplanmaktadır. Yine bu tutar üzerinden 9 kuruş (%3) harp vergisi ve 20 kuruş (1/15) adliye tevkifatı yapılmaktadır. 1914 yılında rutin kesintiler olarak hesaplanan bu tutarların toplamı 59 kuruş olup kalan 241 kuruş subayın eline geçen net maaşı ifade etmektedir.

Jandarma subayının eski birliğinde üç hafta görev yaptıktan sonra başka bir mahalle tayin olması durumunda kendisine 21 günlük maaş ödenmesi gerekmekte, maaşından yapılacak kesintiler de (*adliye tevkifatı hariç*) yine 21 gün esasına göre yapılmaktadır. Yukarıdaki örnekte brüt maaşı 300 kuruş olan bir jandarma subayının günlük brüt maaşı 10 kuruş olup üç haftalık çalışma süresince hak edeceği toplam 210 kuruş brüt maaş üzerinden kesinti ve net maaş tutarları hesaplanmaktadır. Buna göre 21 kuruş emeklilik aylığı kesintisi (%10), 6,3 kuruş harp vergisi (%3) ayrılmakla birlikte adliye tevkifatı tam brüt maaş tutarı üzerinden yine 20 kuruş olarak hesaplanmaktadır.

Jandarma subayının eline geçecek net maaş tutarı 162 kuruş 70 santim olmakta bir aylık net maaş tutarı olan 241 kuruşa göre 78 kuruş 30 santim tutarında bir maaş fazlalığı açığa çıkmaktadır. Elbette ki bu fazlalık personelin önceki görev yaptığı askeri birliği ve bu birliğin bağlı bulunduğu mal sandığını ilgilendirmekte olduğundan 78 kuruş 30 santimlik fazlalık askeri birliğin hesap memuru tarafından ve birlik kumandanının onayıyla ilgili mal sandığına nakden iade olunmaktadır. Yine tam maaş esasıyla hesaplanacak olan emeklilik aylığı ve harp vergisi kesintilerinin toplam tutarı olan 39 kuruş ile 21 günlük maaş üzerinden ayrılan ilgili kesintilerin toplam tutarı olan 27 kuruş 30 santim arasındaki fark olan 11 kuruş 70 santimlik tutarda bağlı bulunan mal sandığına mahsuben teslim edilecek olan tutarı göstermektedir.

2.5.Maaş Tevzi Defteri

Bu defter maaş ödemesi yapılacak her bir Jandarma personeline ait ayrı ayrı kayıtların tutulduğu, maaş ödemeleri ile diğer aynı ödemelerin belirtildiği, yapılacak kesintilerin ayrıntılı olarak kaydedildiği bir maaş dağıtım defteridir.

Tablo 4'te Osmanlıca orijinal belgenin transkripsiyonu yoluyla bir maaş tevzi defteri numunesi sunulmaktadır. Bu belge maaş ödemesi yapılacak bir jandarma personelinin künye numarası, rütbesi ve ait olduğu sınıfı, ismi, babasının ismi ve memleketi gibi şahsi bilgilerin verilmesiyle başlamaktadır. Ardından personele ödenecek brüt maaş ve diğer ödeme tutarları belirtilmektedir. Bu tutarlar bir aylık ekmek bedeli (*nan bedeli*), kullandığı binek hayvanının yem bedeli ile süre uzatımı dolayısıyla yapılacak zam tutarı (*temdid-i müddet zammı*) olarak belirtilmiştir.

Temdid-i müddet zammına bir örnek olması hasebiyle Ayan Meclisi 1:8 23 Teşrin-i Sani 1331 C:1 4/1 tarih ve numarası ile kayıtlı bir karar gösterilebilir. 26 Mart 1329 (8 Nisan 1913) tarihinde jandarma er, onbaşı, çavuş ve başçavuşlarından üç sene layıkıyla hizmet eden ve süre uzatımları uygun görülen personelin maaş ve tayin bedellerinden oluşan tutara birinci üç senelik süre uzatımı için %20 ve geri kalan dört defalık süre uzatımlarının her biri için o



anki maaşının %10'u kadar zam yapılması ve bu tutarın Jandarma Bütçesi bünyesinde değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

Tablo 4'te kesinti tutarlarının ayrıntılı olarak belirtildiği ikinci bir kısım yer almakta ve yukarıda çeşitli defalarca da izah olunduğu üzere bu kesintiler maliyece gelir kaydedilecek ve maliyece emanet kaydedilecek iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde harcırah miktarına göre değişecek %5 veya %10 oranındaki ilk kesinti kalemi dikkat çekmekte, 1912 yılında çıkarılan Harp Vergisi düzenlemesinde belirtilen oranların burada da tekrar edildiği görülmektedir. Ek olarak Harp Vergisi ile Hicaz Demiryolu senet bedelinin de maliyece gelir kaydedilecek maaş kesintileri arasında yer aldığı görülmektedir. Maliyece emanete kayıt olunacak kesinti tutarları olarak elbise ve eyer takımı bedelleri, hayvan dağıtımı ve adliye tevkifatı tutarları ifade edilmiştir. Her iki bölüm için yapılacak toplam kesinti tutarı da maaştan “*tenzil edilen*” sütununda yer almaktadır. Dağıtılacak maaş tutarı, fazla tahakkuk ettirilen tutar ile askeri birliğin mührünü taşıyan diğer sütunlar da Tablo 4'te görülmektedir.

Maaş tevzi defteri numunesinin en solunda toplam maaş tutarı yer almakta ve bu tutardan dağıtımı yapılamayarak mal sandıklarına iade olunan ve indirilecek tutar ile toplam masrafların düşülmesi yoluyla genel toplam tutarına ulaşılmaktadır.

2.6.Mal Sandıklarınca Yapılan Muhasebe İşlemleri

Talimatnamedeki belge örnekleri jandarma maaş ve kesinti işlemlerine yönelik muhasebe uygulamalarının dayanaklarını teşkil etmektedir. Bununla birlikte söz konusu belgelerin düzenlenmesine esas teşkil eden ve mal sandıklarınca tutulan muhasebe hesapları ve bu hesaplara yönelik kayıt biçimleri yine talimatnamede yer alan aşağıdaki örnekler vasıtasıyla görülebilmektedir (TBMM, 1914 b:10-12):

Liva veya vilayetlerce tediye emri doğrultusunda nakden ödenmesi gereken tutar *Vezne Defteri*'ne *medfuat* (kasadan çıkışı yapılan paralar) kaydedildikten sonra *Esas Defteri*'nde *Vezne Hesabı*'nın ve *Mahsubat Hesabı*'nın sol sayfasına kaydedilmektedir. Bu tutar ayrıca *Jandarma Mesarif-i Müteahhıkası Hesabı*'nın sağ sayfasına kaydedilmekle birlikte kesinti tutarı tabur kumandanlığınca tediye emrinin iliştiğindeki *Tahsil Müzekkeresi* gereğince mahsup sayfasının sağına kaydedilmektedir. Burada gelir kaydı gereken tutar *Sene-i Haliye Varidat-ı Müteahhıkası Hesabı*'nın sol sayfasına alınırken depo, hayvan dağıtımı ve adliye tevkifatı *Emanet Hesabı*'nın yine sol sayfasına kaydedilmektedir.

Maaşlardan yapılacak kesinti tutarları liva ve vilayetlerce esas defterinde ve *Jandarma Mesarif-i Müteahhıkası Hesabı*'na masraf ve bu tutardan maliyece gelir kaydedilecek olanlar *Sene-i Haliye Varidat-ı Müteahhıkası Hesabı*'na gelir, maliyece emanet olarak kaydedilecek olan tutar ise *Emanet Hesabı*'na gelir kaydedilmektedir.

Kaza mal sandıklarınca, sunulan tediye emirlerinde ödenmesi emrolunan tutar *Vezne Hesabı*'ndan çıkarılmakta, esas defterinde bu hesabın sol, *Merkeze İrsalat Hesabı*'nın ise sağ sayfasına kaydedilmektedir. Ödenecek olan tutar bölük kumandanına teslim edilmekte, kumandanın mühülediği tediye emri ay sonlarında *Masraf Senedi* gibi liva ve vilayetlere gönderilmektedir.

Tediye emirlerinde yazılı olan kesinti tutarlarının gelir veya masraf olarak işlenmesi liva ve vilayet muhasebe birimleri tarafından yapılmakta dolayısıyla kesinti için kaza mal sandıkları herhangi bir işlem yapmamaktadır.

Kaza bölükleri tarafından maaş dağıtımı esnasında ödenmeyecek olan tutar kaza mal sandıklarına iade edilmekte olup bu tutarın içinde nakden veya kesintiye denk gelen kısım kaza mal sandıkları tarafından esas defterinde *Vezne Hesabı*'nın sağ ve *Diğer Sandıklar*



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>



Namına Tahsilat Hesabı'nın sol sayfasına kaydedilmektedir. Bununla birlikte ilgili hesaplara kaydedilen tutardan mahsup edilerek teslim edilecek tutar Vezne Hesabı'nın sol ve Merkeze İrsalat Hesabı'nın sağ sayfalarına kaydedilmektedir.



Tablo 4: Maaş Tevzi Defteri

MÜLAHAZAT	Mühr-ü Mahalli	Fazla Tahakkuk Ettirilen Meblağ Olup Defterin Zirinde Alel- Ferdat Tenzil Edilen	Tevzi Edilecek Mebaliğ	TEVKİFAT						MUHASSASAT						İsim ve Pederinin İsmiyle Memleketi	Rütbe ve Sırfı	Kamye Numarası		
				Maliyece Emanete Kayd Edilecek Olan			Maliyece İrad Kayd Edilecek Olan			Yekûn	Yekûn	Temdid-i Müddet Zammı	Yem Bedeli	Nan Bedeli	Maası				Yekûn	Vukuat
				Tenzil Edilen	Adliye Tevkifatı	Hayvan Tevzii	Elbise ve Eyer Takımı Tevkifatı	Hicaz Demiryolu Sened Esmanı	Harp Vergisi											
Yekûn Maaşat Tevzi Olunmayarak Mal Sandıklarına İade Olunan Mebaliğın Müfredatı Olup Tenzil Olunan Yekûn Mesarifat YEKÛN-U UMUMİ																				

Kaynak: TBMM, 1914 b:22



Liva ve vilayet mal sandıklarınca kazalardan gelecek tediye emirlerinin sadece ödenecek tutarı mahsup suretiyle esas defterinde *Mülhakattan Mahfuzat Hesabı*'nın sol ve *Jandarma Mesarif-i Mütehakkıkası Hesabı*'nın sağ sayfalarına kaydedilmektedir.

İade edilen paralar için kaza mal sandıklarından gönderilen makbuzların gelişyle birlikte liva ve vilayet mal sandıklarınca *Diğer Sandıkların Mahfuzatı Hesabı*'nın sağ ve 1 Haziran 1329 (14 Haziran 1913) tarihli tarifnamenin 39. fıkrası gereğince açılan *İstirdad Hesabı*'nın sol sayfasına kaydedilmektedir. Mahsuben teslim olunacak tutar ise *Mülhakattan Mahfuzat Hesabı*'nın sağ sayfasına yazılmaktadır.

Olağanüstü hal durumlarında vali ve mutasarrıf ile tabur kumandanlarının görecekleri lüzum üzerine liva ve vilayetlerce senet makbuzu karşılığında 15.000 Kuruş, kaza mal sandıklarınca da kaymakam ile bölük kumandanının uygun görmesiyle yine senet makbuzu karşılığında 2.000 Kuruş tutarında ödeme yapılabilecektir. Ay sonlarında liva ve vilayetlerce tediye emirleri gereği verilecek tutardan avans kısmı *Sarfiyat-ı Muvakkate Hesabı*'na tahsilat kaydolunmaktadır.

Emanet kaydedilecek olan jandarma depolarına ait elbise ve eyer takımı kesintileri liva ve vilayet mal sandıklarınca esas defterinde *Mahsubat Hesabı*'ndan anlaşıldığı üzere hafta bitimlerinde ilgili taburun mensup olduğu genel depo namına *Diğer Sandıklar Namına Tahsilat Hesabı*'na nakledilmektedir.

Askeri depo merkezi olan bölgenin mal sandığına tabur merkezi olan liva ve vilayetlerden gönderilecek makbuzların gelişyle mahsup tutarları esas defterinde *Diğer Sandıkların Mahfuzatı Hesabı*'nın sağ ve *Emanet Hesabı*'nın sol sayfalarına kaydedilmektedir.

Liva ve vilayetlerce depo kesintilerine benzer biçimde *Emanet Hesabı*'na kaydedilen hayvan dağıtımlarıyla ilgili tutar, tabur heyeti tarafından oluşan talep doğrultusunda senet makbuzu karşılığında nakden tabura ödenmektedir.

Taburlarca elbise ve eyer takımı ve hayvan dağıtımıyla ilgili kesintilerden nakden tahsil olunup tahsil müzekkeresiyle teslim olunan tutar, liva ve vilayet mal sandıklarınca *Emanet Hesabı*'na kaydedilmekte ve karşılığında emanet makbuzu verilmektedir.

SONUÇ

İç güvenlik ve asayişin temini noktasında kurulduğu günden bu yana çok önemli hizmetler sunan Türk Jandarma Teşkilatı, askeri tarih itibariyle nispeten genç bir örgüt yapısına sahiptir. Bununla birlikte 19.yy'ın ikinci yarısından bu yana var olan teşkilat, Osmanlı İmparatorluğu'nun en çalkantılı yıllarında gelişimini sürdürmüştür.

Arşivlerde 1914 yılında Jandarma Teşkilatı bünyesinde muhasebe faaliyetlerini yürütecek askeri personelin bölük kâtibinden idare eminine kadar nasıl seçileceği, hangi sınavlara tabi tutulacağı, sınavların nasıl değerlendirileceği, görev tanımları, süreleri ve bir üst kademeye terfi şartlarını tanımlayan Sultan Mehmed Reşad imzalı bir nizamname bulunmaktadır. Bu nizamname her şeyden önce Osmanlı ordusunda askeri muhasebe uygulamalarına ve uygulayıcılarına verilen öneme işaret etmektedir. Zira Büyük Harb'in yeni başladığı dönemde en ince ayrıntılarına kadar düşünülmüş olması ve hatta 2 Eylül 1918'de içinde bulunulan zor döneme rağmen bazı maddelerinin yeniden düzenlenebilmesi de bunun bir göstergesidir.

1914 yılında yayınlanan bir talimatnamede ise jandarma personelinin maaş tutarları, bu tutarlardan yapılacak kesintiler, bu işlemlerde kullanılacak defterler, mal sandıklarında yapılacak işlemler ve muhasebe kayıtlarına ilişkin oldukça dikkat çekici bilgiler yer almaktadır. Personel maaşından ilgili dönemde Harp Vergisi, Hicaz Demiryolu senet bedeli,



emeklilik kesintisi ve aynı ödemelere ilişkin kesintiler yapıldığı görülmektedir. Talimatnamede maaş tutarları ve kesinti bedellerinin kaydedildiği *Tediye Emri, Tahsilat Müzekkeresi, Maaş Tevzi Defteri* gibi belgeler de tanımlanmıştır. Bunun yanında maaş vb. ödemelerin muhatabı olan askeri birliğin bağlı bulunduğu bölge mal sandıklarınca yapılacak muhasebe işlemlerine de ayrıntılı değinilmiştir. *Vezne Defteri* ve *Esas Defteri* gibi defterlerin anıldığı bu işlemler bahsinde on farklı muhasebe hesabının ismi de zikredilmektedir. Bu hesaplar orijinal isimleriyle; *Mahsubat, Jandarma Mesarif-i Mütehakkıkası, Sene-i Haliye Varidat-ı Mütehakkıkası, Emanet, Merkeze İrsalat, Diğer Sandıklar Namına Tahsilat, Mülhakattan Mahfuzat, Diğer Sandıkların Mahfuzatı, İstirdad ve Sarfiyat-ı Muvakkate* hesapları şeklindedir.

Jandarma personelinin maaş ödemelerine ilişkin kayıt ve muhasebe işlemlerindeki intizam ile fiili olarak ödenmiş maaş tutarlarındaki rutin ne yazık ki örtüşmemiştir. Nitekim harp yıllarında uzun süre askeri personele maaş ödenmemesi durumu ile sıklıkla karşılaşıldığı hatta bu durumun açlık, hastalık, koşullara uygun olmayan kıyafet ve barınma olanaksızlıkları gibi diğer nedenlerle de birleştiğinde firarın önemli etkenlerinden biri olduğu görülmektedir (Beşikçi, 2010:155). Birinci Dünya Savaşı'nda pek çok kamu görevlisi gibi jandarma teşkilat mensupları da hayat pahalılığından yüksek derecede etkilenmişlerdir. Nitekim Kırçovalı Abdullah Sıtkı (1918) *Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalıdır?* adlı eserinde jandarma personelinin maaşı ile hayat pahalılığı arasındaki orantısızlığı “*Memalik-i Osmaniye'nin her tarafında her hususta hasıl olan terakki-i fiyattan dolayı jandarmanın muhassasat-ı haziresi temin-i maişetine ve mesleğinin irtibat-ı hakikiyesine kafi değildir.*” ifadeleriyle vurgulamıştır. Jandarma personelinin mesleki fedakarlıklarına rağmen aldığı maaşın yetersizliğini ise “*Bütün amal-i maddiye ve maneviyesiyle mesleğine merbut bir hayatı emniyet vücuda getirmek için ruz-u şeb dağlarda eşkiya peşinde dolaşan, hayatıyla boğuşan jandarma efradına bir miktar daha fedakarlık etmeli...*” çağrısıyla dile getirmiştir.

Askeri muhasebe uygulamalarının tarihsel olarak incelenmesi gerek muhatap aldığı toplumsal kesimin genişliği gerekse devrine ilişkin pek çok tali işlem ve konu hakkında bilgi sunması hasebiyle önemli olup bu konuda yapılan çalışmaların artarak devam etmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Albaraka Türk (1999), *İstanbul'dan Medine'ye Bir Tarih Belgeseli Hicaz Demiryolu Fotoğraf Albümü*, Albaraka Türk Yayınları:12, Kültür Yayınları:1 İstanbul
- Arslan, C. B. (2016), *Birinci Dünya Savaşı ve Harp Vergisi*, Akademik Bakış Dergisi, 57, 73-83.
- Beşikçi, M. (2010), *Birinci Dünya Savaşı'nda Devlet İktidarı ve İç Güvenlik: Asker Kaçakları Sorunu ve Jandarmanın Yeniden Yapılandırılması*, Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 147-173, İstanbul.
- Çetin, E. (2012), *Türk Basınında Hicaz Demiryolu İnşaatının Finansmanı Meselesi (1900-1908)*, History Studies, 4/4, 109-124.



Efe, İ. (2016), *30 Ekim 1918'den Ocak 1921'e Teşkilat, Tenkizat ve İcraatlarıyla Türk Jandarması*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (1), 583-602

Özcan, A. (2013), *Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)*, Tarih Araştırmaları Dergisi, 32 (53), 173-194.

Sönmez, A. (2009), *Jandarma Teşkilatı'nın Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa'nın Rolü*, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, 5, 153-163.

İnternet Kaynakları

Kırçovalı A. S. (1918), *Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalıdır?* Edirne Vilayet Matbaası, Edirne. İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Osmanlıca Risaleler Veri Tabanı; <http://isamveri.org/pdfrisaleosm/RE15681.pdf> (Erişim Tarihi:13.09.2016)

TBMM e-Kütüphanesi, No:197306526, (1914 a) *Jandarma Hesap Memurlarının Sureti Kabul ve İstihdam ve Terfilerine Dair Nizamnamedir*, Matbaa-i Askeriye, Süleymaniye, İstanbul.

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20ODIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/EHT/197306526%20JANDARMA%20HESAB%20MEMURLARINA%20AIT%20NIZAMNAME%20\(EHT\)/0000_0011.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20ODIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/EHT/197306526%20JANDARMA%20HESAB%20MEMURLARINA%20AIT%20NIZAMNAME%20(EHT)/0000_0011.pdf) (Erişim Tarihi:06.04.2016)

TBMM e-Kütüphanesi, No:197301060, (1914 b) *Jandarma Maaş Muhassasatıyla Masarifine Vuku Bulacak Tediyat Hususunda 330 Senesinden İtibaren Jandarma Tabur ve Bölükleriyle Mal Sandıklarınca Olunacak Muameleyi Mübeyyin Talimatnamedir*, Matbaa-i Amire, İstanbul.

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20ODIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/EHT/197301060%20JANDARMA%20MAAS%20MUHASESAT%20TALIMATNAMESI%20\(EHT\)/0000_0012.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20ODIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/EHT/197301060%20JANDARMA%20MAAS%20MUHASESAT%20TALIMATNAMESI%20(EHT)/0000_0012.pdf) (Erişim Tarihi:06.04.2016)

TBMM Kütüphanesi Meclis-i Ayan 1:8 23 Teşrin-i Sani 1331 C:1 4/1 numaralı karar <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECLISIYAN/mad03ic02c001/ink008/mad03ic02c001ink0080114.pdf> (Erişim Tarihi:03.02.2017)



EKLER

EK 1: Jandarma Hesap Memurlarının Suret-i Kabul ve İstihdam ve Terfilerine Dair Nizamname'nin İlk Sayfası



ژاندارمه حساب مأمورلرینک صورت قبول واستخدام وترفیعلرینه دائر نظام نامه در

برنجی ماده — ژاندارمه حساب مأمورلری بلوک کاتبی
وطابور کاتب معاونی و طابور کاتبی و اداره امینی معاونی
و اداره امینی و اداره مدیری ناملریله الی درجه اولوب بلوک
کاتبی چوک ضابطانندن و طابور کاتب معاونی و طابور کاتبی
و اداره امینی معاونی ضابطانندن و اداره امینی و اداره مدیری
امرادن معدوددر.

ایکنجی ماده — ژاندارمه بلوک کاتبلری قطعسات
قوماندانلری طرفندن انتخاب اولنور . شرائط انتخابیه
بروجه آتیدر :



EK 2: Muhassasat Tahkik Bordrosu

(ایکنجی صحیفه برنجیک عیندر)

صیغه: ۱:

مخصسات تحقق بوردروسی

نونه: ۱:

معصافت	معصافت الیوم موجودی		توقیقات								اعطایی			مع توقیقات تحقیقات					
	نوع معصافت	ماده	مالیجه امانته قید ایدیه جک اولان				مالیجه ایراد قید ایدیه جک اولان				بکون توقیقات	بکون معصافت	بکون معصافت	بکون معصافت	بکون معصافت	بکون معصافت			
			بکون	بکون	بکون	بکون	بکون	بکون	بکون	بکون							بکون	بکون	بکون
اسرا وارکان معاشی آلای قوماندانی طابور اداره امینی طابور کابی بکون	۱	۴																	
سواری ضابطان معاشی بلوک قوماندانی ملازم اول ثانی بکون	۳	۴																	
پیاده افراد معاشی سرجاوش چاوش اوتیاشی تفرات بکون الح	۴	۴																	
بکون عمومی																			



EK 3: Jandarma Muhassasatına Mahsus Tediye Emri

№	تاریخ	موضوع	ملاحظات
1	2017	تدارمة خصماتہ خصوص تادیہ امریدر	پاره غروش مامشات مبارقات یکون
پروجہ زیر اجرا اولتان توقیاتک بیانی			
پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش
مامشات تکامدیه	حرب ویرکوسی	سند اتانی	یکون
دیوی توقیاتی	حیوان توسیاتی	عدلیہ توقیاتی	یکون
یکون	توقیات	اعطاسی لازمتکان	
قضاسی ژاندارمه بلوکنک			
سنهسی شهر استخافاتی اولان بروجہ بالا غیر از توقیات غروش پاره ایجون نقد حواله نامهسی تنظیمی ملتضیدر ا عابر فورماتای یکجائی			
بر موجب طلب غروش پاره ایجون ا حواله نامهسی تنظیمی و عملی ارسال ایشنددر ا عابری مامشای مقتدر			
ایشو تادیہ امرینک اعطاسی ستونده حریف غروش پاره ای اولادک جنسی وجهه اخذ ایلم ا سنه			
یکون			

№	تاریخ	موضوع	ملاحظات
1	2017	تدارمة خصماتہ خصوص تادیہ امریدر	پاره غروش مامشات مبارقات یکون
پروجہ زیر اجرا اولتان توقیاتک بیانی			
پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش
عالمات تکامدیه	حرب ویرکوسی	سند اتانی	یکون
دیوی توقیاتی	حیوان توسیاتی	عدلیہ توقیاتی	یکون
یکون	توقیات	اعطاسی لازمتکان	
قضاسی مالدریرکنک			
بیانی (۲)			
پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش
مامشات تکامدیه	حرب ویرکوسی	سند اتانی	یکون
دیوی توقیاتی	حیوان توسیاتی	عدلیہ توقیاتی	یکون
یکون	توقیات	اعطاسی	
اعطاسی اولادہ کوریزلان غروش پاره ای تاریخ دفتردار حسابسی			
پاره غروش آلتون کوش مخدوشه یکون			
ایشو تادیہ امرینک اعطاسی ستونده حریف غروش پاره ای اولادک جنسی وجهه اخذ ایلم ا سنه			
یکون			

№	تاریخ	موضوع	ملاحظات
1	2017	تدارمة خصماتہ خصوص تادیہ امریدر	پاره غروش مامشات مبارقات یکون
پروجہ زیر اجرا اولتان توقیاتک بیانی			
پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش
مامشات تکامدیه	حرب ویرکوسی	سند اتانی	یکون
دیوی توقیاتی	حیوان توسیاتی	عدلیہ توقیاتی	یکون
یکون	توقیات	اعطاسی لازمتکان	
قضاسی مالدریرکنک			
بیانی (۲)			
پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش	پاره غروش
مامشات تکامدیه	حرب ویرکوسی	سند اتانی	یکون
دیوی توقیاتی	حیوان توسیاتی	عدلیہ توقیاتی	یکون
یکون	توقیات	اعطاسی	
اعطاسی اولادہ کوریزلان غروش پاره ای تاریخ دفتردار حسابسی			
پاره غروش آلتون کوش مخدوشه یکون			
ایشو تادیہ امرینک اعطاسی ستونده حریف غروش پاره ای اولادک جنسی وجهه اخذ ایلم ا سنه			
یکون			



EK 4: Tahsilat Müzekkeresi

نونه : ۳ ژاندارمه قاعماندن و بربله چك تحصيلات مذکره سیدر

ورق	ولایت و آلابی	سنجاق و طابوردی	قضا و بلوک	جلد
				کیچک طرفندن تسلیم ایدله چکی
				سورت ابرادی
				پاره غروب
				بیاق
				عائدان نقادیه
				حرب و برکوسی
				جاز تیوربولی منقعه مخصوص
				اسند امانی
				بکون
				دبوی امانی
				چوان تعویضی
				عدله توقیفاتی
				بکون
				بکون
				پاره غروب
				پاره نیک
				مال مسند رفیق عالم اولریضی
				اقسام ابراد قبری لازم کلور : ا
				لوماندانی



EK 5: Maaş Tevzi Defteri

صفحه : 6

معاش توزیع دفترى

نمونه : 4

ملاحظات	مهر عمل	تفاه تحقيق ايتيريلان مبلغ اولوب دولك زيرنده عمل الخدرات توزيل ايتيلان	توقيفات							مخصصات					دفعات	اسم وپورتاك اسيله علاقلى	رتبه ودرجى	كته نومردى
			ماله جه امانته قيد ايديله جك اولان				ماله جه ايراد قيد ايديله جك اولان			يكون	مالي	تاز بيل	م بيل	تدبيرى				
			توزيل ايتيلان	عده توقيفات	جوان توغرى	الديه وكرمالى توقيفات	ماليه جه ايراد قيد ايديله جك اولان	ماليه جه امانته قيد ايديله جك اولان	بازده اولان دولك مخصصات ايله خريدار بوزده توشى									
يكون معاشات توزيع اولتيره ق مال سندوقلر بيه اعاده اولتان ماللك مفرداق اولوب توزيل اولتان يكون مصارفات يكونه عمومى																		